

**Закон України "Про правовий
режим воєнного стану".
Науково-практичний
коментар**

Ця науково-практична праця є коментарем до Закону України «Про правовий режим воєнного стану». Вона розрахована на посадових осіб, військовослужбовців, працівників органів військового командування, військових адміністрацій, а також на адвокатів та студентів юридичних спеціальностей. Книга охоплює правові основи воєнного стану, його введення та продовження, а також аналізує відповідні правові акти та постанови, що регулюють різні аспекти воєнного стану в Україні.

ЗМІСТ

ВВЕДЕННЯ	3
ЗАКОН УКРАЇНИ ПРО ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ВОЄННОГО СТАНУ	10
Стаття 1. Визначення воєнного стану	11
Стаття 2. Правова основа введення воєнного стану	14
Стаття 3. Військове командування	17
Стаття 4. Військові адміністрації.....	21
Стаття 5. Порядок введення воєнного стану.....	41
Стаття 6. Указ Президента України про введення воєнного стану	46
Стаття 7. Припинення та скасування воєнного стану	54
Стаття 8. Заходи правового режиму воєнного стану	55
Стаття 9. Здійснення органами державної влади та органами місцевого самоврядування повноважень в умовах воєнного стану.....	128
Стаття 10. Неприпустимість припинення повноважень органів державної влади, інших державних органів в умовах воєнного стану.....	142
Стаття 11. Діяльність Президента України в умовах воєнного стану.....	162
Стаття 12. Діяльність Верховної Ради України в умовах воєнного стану.....	168
Стаття 12⁻¹. Діяльність Кабінету Міністрів України в умовах воєнного стану	173
Стаття 12⁻². Діяльність судів, органів та установ системи правосуддя в умовах воєнного стану.....	179
Стаття 13. Особливості дії нормативно-правових актів в умовах воєнного стану.....	182
Стаття 14. Повноваження Генерального штабу Збройних Сил України	185
Стаття 15. Повноваження військових адміністрацій	188
Стаття 15⁻¹. Повноваження центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань утримання військовополонених.....	213
Стаття 16. Залучення військових формувань та правоохоронних органів до здійснення заходів правового режиму воєнного стану.....	218

Стаття 17. Сприяння діяльності військового командування та військових адміністрацій	220
Стаття 18. Взаємодія військового командування та військових адміністрацій з органами державної влади в умовах воєнного стану.....	222
Стаття 19. Гарантії законності в умовах воєнного стану.....	223
Стаття 20. Правовий статус та обмеження прав і свобод громадян та прав і законних інтересів юридичних осіб в умовах воєнного стану.....	225
Стаття 21. Правовий статус іноземців, осіб без громадянства та юридичних осіб іноземних держав в умовах воєнного стану	238
Стаття 22. Неприпустимість використання правового режиму воєнного стану для захоплення влади та порушення прав і свобод громадян та прав і законних інтересів юридичних осіб.....	242
Стаття 23. Відшкодування збитків, завданих під час введення воєнного стану або повернення майна, що збереглося.....	245
Стаття 24. Інформування Генерального секретаря ООН та іноземних держав	251
Стаття 25. Відповідальність за порушення правового режиму воєнного стану.....	254
Стаття 26. Правосуддя в умовах воєнного стану	256
Стаття 27. Контроль за діяльністю військового командування, органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування	261
Стаття 28. Прикінцеві положення.....	262

Примітка: Конституція України, міжнародні конвенції, закони України, укази Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, накази Міністерства економіки України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства оборони України, постанова Правління Національного банку України, які наведені в даному Науково-практичному коментарі, використані з офіційних сайтів Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Міністерства економіки України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства оборони України, Національного банку України.

ВВЕДЕННЯ

Правові основи воєнного стану були закладені ще в 2000 році, коли Верховною Радою України 06 квітня 2000 року було ухвалено перший Закон України №1647-III «Про правовий режим воєнного стану» (далі – Закон №1647-III.)

З урахуванням особливостей сучасних збройних конфліктів і досвіду проведення антитерористичної операції на сході Верховна Рада України 12 травня 2015 року прийняла Закон України №389-VIII «Про правовий режим воєнного стану» (далі – Закон №389-VIII), з прийняттям якого втратив чинність Закон №1647-III.

На виконання нового Закону №389-VIII:

- Кабінет Міністрів України затвердив типовий план запровадження та забезпечення заходів правового режиму воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях;

- у центральних органах виконавчої влади були створені відповідні підрозділи;

- у Міністерстві соціальної політики України почав функціонування відділ соціальної адаптації учасників антитерористичної операції та військовослужбовців звільнених у запас або у відставку, а у Міністерстві охорони здоров'я України – відділ координації та забезпечення медичної допомоги під час антитерористичних операцій, надзвичайного і воєнного стану.

25 листопада 2018 року після агресії прикордонних кораблів російської федерації у Керченській протоці проти кораблів Військово-морських сил Збройних Сил України, було скликане екстрене засідання Ради національної безпеки і оборони України, на якому було ухвалено рішення запропонувати Президенту України ввести воєнний стан на 60 діб.

Для запровадження воєнного стану в країні головою Верховної Ради України було скликано позачергове засідання Верховної Ради України в понеділок 26 листопада 2018 року о 16:00.

26 листопада 2018 року Президент України видав Указ №390/2018 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 26 листопада 2018 року «Щодо надзвичайних заходів із забезпечення державного суверенітету і незалежності України та введення воєнного стану в Україні» і заявив, що буде просити Верховну Раду України запровадити воєнний стан з 9 год. 00 хв. 28 листопада 2018 року на

всій території України терміном на 30 днів, щоб уникнути накладання воєнного стану на початок виборчої кампанії.

26 листопада 2018 року Верховна Рада затвердила Указ Президента України №390/2018 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 26 листопада 2018 року «Щодо надзвичайних заходів із забезпечення державного суверенітету і незалежності України та введення воєнного стану в Україні», яким воєнний стан було запроваджено в прикордонних областях з російською федерацією, невизнаним Придністров'ям та в областях, що мають вихід до Чорного та Азовського морів (Вінницька, Донецька, Луганська, Миколаївська, Одеська, Сумська, Харківська, Чернігівська, Херсонська, Запорізька області), а також у внутрішніх водах керченської акваторії Азовського моря.

Запровадження воєнного стану у цей час було необхідним, оскільки вперше з початку російської агресії російські сили діяли офіційно і під своїм прапором.

У зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України, на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до пункту 20 частини 1 ст.106 Конституції України і Закону №389-VIII Президент України 24 лютого 2022 року видав Указ №64/2022 про введення в Україні воєнного стану із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року строком на 30 діб.

Для здійснення керівництва у сфері забезпечення оборони, громадської безпеки і порядку Президент України 24 лютого 2022 року видав Указ №68/2022 «Про утворення військових адміністрацій», яким постановив:

1) утворити

- Вінницьку обласну військову адміністрацію;
- Волинську обласну військову адміністрацію;
- Донецьку обласну військову адміністрацію;
- Дніпропетровську обласну військову адміністрацію;
- Житомирську обласну військову адміністрацію;
- Закарпатську обласну військову адміністрацію;
- Запорізьку обласну військову адміністрацію;
- Івано-Франківську обласну військову адміністрацію;
- Київську міську військову адміністрацію;
- Київську обласну військову адміністрацію;
- Кіровоградську обласну військову адміністрацію;
- Луганську обласну військову адміністрацію;

- Львівську обласну військову адміністрацію;
- Миколаївську обласну військову адміністрацію;
- Одеську обласну військову адміністрацію;
- Полтавську обласну військову адміністрацію;
- Рівненську обласну військову адміністрацію;
- Сумську обласну військову адміністрацію;
- Тернопільську обласну військову адміністрацію;
- Харківську обласну військову адміністрацію;
- Херсонську обласну військову адміністрацію;
- Хмельницьку обласну військову адміністрацію;
- Черкаську обласну військову адміністрацію;
- Чернівецьку обласну військову адміністрацію;
- Чернігівську обласну військову адміністрацію;

2) утворити на базі існуючих районних державних адміністрацій відповідні районні військові адміністрації.

У зв'язку з утворенням зазначених військових адміністрацій:

- Київська міська державні адміністрації та голови цих адміністрацій набули статусу відповідних військових адміністрацій та начальників цих військових адміністрацій;
- відповідні районні державні адміністрації та голови таких адміністрацій набувають статусу відповідних районних військових адміністрацій та начальників таких військових адміністрацій.

Запроваджений 24 лютого 2022 року Указом Президента України №64/2022 воєнний стан було неодноразово продовжено відповідними указами Президента України, затвердженими Верховною Радою України.

ЕТАПИ ВВЕДЕННЯ ТА ПРОДОВЖЕННЯ ВОЄННОГО СТАНУ

Введений (Указ Президента України)	Затверджено (Закон України)	Строк, на який введено	Період дії:	
			з 05:30	до 05:29
від 24.02.2022 р. № 64/2022	від 24.02.2022 р. № 2102-IX	на 30 діб	24.02.22 р.	26.03.22 р.
від 14.03.2022 р. № 133/2022	від 15.03.2022 р. № 2119-IX	на 30 діб	26.03.22 р.	25.04.22 р.
від 18.04.2022 р. № 259/2022	від 21.04.2022 р. № 2212-IX	на 30 діб	25.04.22 р.	25.05.22 р.
від 17.05.2022 р. № 341/2022	від 22.05.2022 р. № 2263-IX	на 90 діб	25.05.22 р.	23.08.22 р.

від 12.08.2022 р. № 573/2022	від 15.08.2022 р. № 2500-IX	на 90 діб	23.08.22 р.	21.11.22 р.
від 07.11.2022 р. № 757/2022	від 16.11.2022 р. № 2738-IX	на 90 діб	21.11.22 р.	19.02.23 р.
від 06.02.2023 р. № 58/2023	від 07.02.2023 р. № 2915-IX	на 90 діб	19.02.23 р.	20.05.223 р.
від 01.05.2023 р. № 254/2023	від 02.05.2023 р. № 3057-IX	на 90 діб	20.05.23 р.	18.08.23 р.
від 26.07.2023 р. № 451/2023	від 27.07.2023 р. № 3275-IX	на 90 діб	18.08.23 р.	16.11.23 р.
від 06.11.2023 р. № 734/2023	від 08.11.2023 р. № 3429-IX	на 90 діб	16.11.23 р.	14.02.24 р.
від 05.02.2024 р. № 49/2024	від 06.02.2024 р. № 3564-IX	на 90 діб	14.02.24 р.	14.05.24 р.
від 06.05.2024 р. № 271/2024	від 08.05.2024 р. № 3684-IX	на 90 діб	14.05.24 р.	12.08.24 р.
від 23.07.2024 р. № 469/2024	від 23.07.2024 р. № 3891-IX	на 90 діб	12.08.24 р.	10.11.24 р.
від 28.10.2024 р. № 740/2024	від 29.10.2024 р. № 4024-IX	на 90 діб	10.11.24 р.	08.02.25 р.
від 14.01.2025 р. № 26/2025	від 15.01.2025 р. № 4220-IX	на 90 діб	08.02.25 р.	09.05.25 р.
від 15.04.2025 р. № 235/2025	від 16.04.2025 р. № 4356-IX	на 90 діб	09.05.25 р.	07.08.25 р.
від 14.07.2025 р. № 478/2025	від 15.07.2025 р. № 4524-IX	на 90 діб	07.08.25 р.	05.11.25 р.
від 20.10.2025 р. № 793/2025	від 21.10.2025 р. № 4643-IX	на 90 діб	05.11.25 р.	03.02.26 р.
від 12.01.2026 р. № 40/2026	від 14.01.2026 р. № 4757-IX	на 90 діб	14.01.26 р.	14.04.26 р.

На момент оголошення в Україні 24 лютого 2022 року воєнного стану були чинні наступні правові акти, що напряду чи опосередковано регулювали різні аспекти воєнного стану в Україні:

- Закон №389-VIII;
- Закон України №1932-XII від 06 грудня 1991 року «Про оборону України»;
- Закон України Законом України №3543-XII від 21 жовтня 1993 року «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію»;

- Закон України №4765-VI від 17 травня 2012 року «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану»;
- Закон України №1882-IX від 16 листопада 2021 року «Про критичну інфраструктуру»;
- постанови Кабінету Міністрів України: №753 від 13 липня 2011 року «Про затвердження Порядку залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану»; №998 від 31 жовтня 2012 року «Деякі питання здійснення повної компенсації за майно, примусово відчужене в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану»; №128 від 24 лютого 2016 року «Про затвердження Переліку лікарських засобів, які мають у своєму складі наркотичні засоби, психотропні речовини та прекурсори, інші сильнодіючі речовини, щодо яких може встановлюватись особливий режим у сфері виробництва та реалізації під час запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану»; №934 від 07 листопада 2018 року «Про затвердження Порядку проведення обов'язкової евакуації окремих категорій населення в разі введення правового режиму воєнного стану»; №573 від 08 липня 2020 року «Питання запровадження та здійснення деяких заходів правового режиму воєнного стану», якою було затверджено Порядок здійснення заходів під час запровадження комендантської години та встановлення спеціального режиму світло-маскування в окремих місцевостях, де введено воєнний стан; №1450 від 29 грудня 2021 року «Про затвердження Порядку встановлення заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан»; №1455 від 29 грудня 2021 року «Про затвердження Порядку встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан»; №1456 від 29 грудня 2021 року «Про затвердження Порядку перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану»; №1457 від 29 грудня 2021 року «Про затвердження Порядку заборони торгівлі зброєю, сильнодіючими хімічними і отруйними речовинами в умовах правового режиму воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях»;

В послідуєчому були прийняті наступні правові акти:

- Закон України №2136-IX від 15 березня 2022 року «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану»;
- Указ Президента України №132/2022 від 04 березня 2022 року «Про тимчасове запровадження безвізового режиму»
- постанови Кабінету Міністрів України: №397 від 01 квітня 2022 року «Про затвердження Порядку фінансового забезпечення діяльності військових адміністрацій»; №1202 від 21 жовтня 2022 року «Деякі питання реалізації актів законодавства у сфері міграції в умовах воєнного стану»; №1275 від 11 листопада 2022 року «Деякі питання здійснення оборонних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану»; №650 від 19 червня 2023 року «Про регулювання цін на окремі види продовольчих товарів та забезпечення стабільної роботи виробників продовольства в умовах воєнного стану»; №1415 від 29 грудня 2023 року «Деякі питання підвищення обороноздатності держави на період воєнного стану в Україні»; №650 від 05 червня 2024 року «Деякі питання бронювання військовозобов'язаних під час воєнного стану»; №1528 від 27 грудня 2024 року «Про затвердження Порядку встановлення обласними державними адміністраціями (обласними військовими адміністраціями) під час воєнного стану заборони торгівлі алкогольними напоями та речовинами, виробленими на спиртовій основі, у визначений період доби»; №75 від 24 січня 2025 року «Деякі питання оперативно-технічного управління електронними комунікаційними мережами в умовах надзвичайної ситуації, надзвичайного або воєнного стану»; №555 від 13 травня 2025 року «Про затвердження Порядку розміщення об'єктів і споруд електронних комунікацій на земельних ділянках та інших об'єктах нерухомого майна державної та комунальної власності під час воєнного стану»; №1748 від 12 грудня 2025 року «Деякі питання реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в умовах воєнного стану і підготовки до набуття членства України в Європейському Союзі»;
- Розпорядження Кабінету Міністрів України №181-р від 24 лютого 2022 року «Питання запровадження та забезпечення здійснення заходів правового режиму воєнного стану в Україні»;
- постанова Правління Національного банку України №23 від 25 лютого 2023 року «Про деякі питання діяльності банків України та

банківських груп, якою затверджено Правила роботи банків у зв'язку з введенням в Україні воєнного стану;

– наказ Міністерства економіки України №18816 від 07 грудня 2023 року «Про затвердження Примірної форми договору про організацію суспільно корисних робіт та їх фінансування»;

– наказ Міністерства охорони здоров'я України №761 від 09 травня 2022 року (у редакції наказу Міністерства охорони здоров'я України №2263 від 11 листопада 2022 року) «Про затвердження переліку медичного обладнання для забезпечення потреб сфери охорони здоров'я в умовах воєнного стану»;

– наказ Міністерства оборони України №226 від 11 квітня 2024 року «Про затвердження Інструкції з планування оборонних закупівель товарів, робіт і послуг на постачання (розроблення, модернізацію, ремонт) озброєння, військової та спеціальної техніки, ракет і боєприпасів, іншого військово-технічного майна і послуг в інтересах Збройних Сил України в умовах правового режиму воєнного стану».

Перейти на сайт →